

Indledningen er redigeret af Jens Lei Wendel-Hansen og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved dr.phil. Henrik Yde

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Den apokryphiske Beretning om de fynske Bønder til Hove”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Sagen om de fynske bønder
- 3 Grundtvigs indlæg
- 4 Efterspil
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

I politisk henseende begyndte året 1853 særdeles turbulent. En længere verserende strid i Rigsdagen om ordningen af tronfølgen i det danske monarki, dvs. Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg, og indretningen af toldforholdene mellem Danmark og hertugdømmerne kulminerede foreløbigt den 13. januar. På denne dag opløste kongen det ene af Rigsdagens to kamre, Folketinget, efter indstilling fra premierminister C.A. Bluhme, hvis regering var kommet i mindretal ved en afstemning om toldforholdene (Hjelholt 1949, s. 188-194). Dagen efter blev det bekendtgjort, at et nyt valg til Folketinget skulle afholdes den 26. februar. Grundtvig, der på dette tidspunkt ikke sad i Rigsdagen, havde besluttet sig for at genopstille og søgte efter mulige opstillingskredse. Den 22. februar meddelte han i *Sorø Amtstidende* sin opstilling i Skælskørkredsen (s. 121; se også *Breve* 2, s. 526 f.).

Dagen før, den 21. februar, havde Grundtvig publiceret indlægget “Den apokryphiske Beretning om de fynske Bønder til Hove” i den nationalliberale avis *Fædrelandet*. Samtidig lod han indlægget trykke som flyveblad til offentlig cirkulation. To fynske

bønderns audiens hos kongen i København var blevet et landspolitisk betændt spørgsmål. Grundtvig var kun en blandt mange, som kommenterede sagen.

Indlægget kan grundlæggende karakteriseres som en del af Grundtvigs valgkamp. Han havde siden valgets udskrivelse ytret sig om de aktuelle politiske spørgsmål i artiklen “Et venligt Ord til det Danske Folk om Valgene til Folkethinget” den 29. januar – en udgivelser, der få dage efter også udkom i bogform (Grundtvig 1853a; *Bibliografien*, bind 3, s. 96). En poetisk kommentar til valget var hans digt “Lykkens Foranderlighed”, der udkom den 2. februar (Grundtvig 1853b), og artiklen “Findes der endnu i Danmark et ‘Dansk Folk’ eller kun et dansk ‘Parti?’” fra den 11. februar var Grundtvigs sidste indlæg inden kommentaren om de fynske bønder (Grundtvig 1853c).

2 Sagen om de fynske bønder

I kølvandet på Treårskrigen (1848-1851) var det magtpåliggende for de europæiske stormagter, at det danske monarki skulle bevares som en udelelig enhed bestående af kongeriget Danmark og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg. Londontraktaten af 8. maj 1852 havde adresseret arvefølgespørgsmålet, om hvem der skulle efterfølge den barnløse Frederik 7. Det var blevet besluttet at overføre arvefølgen til Christian af Glücksborg (den senere Christian 9.) og hans gemalinde Louise af Hessen. Dette var sket uden at tage hensyn til de tyske og danske befolkninger, stænderforsamlingerne i hertugdømmerne og Rigsdagen i Danmark, og mange var imod at genrejse helstaten, som den havde set ud før krigen. Helstatsmanden, den konservative premierminister C.A. Bluhme, argumenterede med, at landet var nødt til at imødekomme stormagternes vilje – det var en ‘europæisk nødvendighed’ (Glenthøj & Ottosen 2021, s. 260). I Rigsdagen stod på den ene side de nationalliberale, der var modstandere af tilnærmelser til Holsten og Det Tyske Forbund, og på den anden side en alliance af bl.a. regeringen og Bondevennerne (Neergaard 1892, bind 1, s. 778). I alt havde oppositionen et flertal mod regeringen, og da regeringens forslag om at ensrette toldsystemet i hele det danske monarki var blevet nedstemt med 50 stemmer mod 45 den 12. januar 1853 blev konsekvensen opløsningen af Folketinget dagen efter (Hjelholt 1949, s. 193 f.).

I den efterfølgende valgkamp til Folketinget var det store politiske spørgsmål om monarkiets suveræne stilling i forhold til Det Tyske Forbund fremherskende. Der blev holdt livlige debatmøder rundt om i hele landet, og på et tidspunkt blev kongens person inddraget i valgkampen. I en reportage, trykt lørdag den 19. februar i *Berlingske Tidende*, kunne det berettes, hvordan to fynske bønder fra valgkredsen i Middelfart havde søgt om audiens hos kongen med et særligt spørgsmål. De stod på hver deres side i den politiske strid, og havde opsøgt kongen for at høre, om han havde opløst Folketinget, fordi han ikke delte “sit Ministeriums Anskuelse” i told- og arvespørgsmålet, og om han på den baggrund “vilde erfare, hvad hans Folk tænkte om disse Spørgsmaal, for derefter at gjøre hvad Folket vilde”. Kongen havde svaret dem, at han stod på ministeriets (regeringens) side, og “at han ved at opløse Folkethinget utvetydigt havde lagt for Dagen, at Ministrene havde udtrykt hans Mening”. Meningen med det nye valg var altså ifølge kongen at få sammensat en Rigsdag, der

skulle understøtte regeringens bestræbelser (*Berlingske Tidende*, 19. februar, sp. [4]). Ikke overraskende mente mange nationalliberale, at det både var utilstedeligt og unkonstitutionelt at inddrage kongens person i valget (Neergaard 1892, bind 1, s. 783). Andre som Grundtvig forsøgte også at betvivle beretningens hele autencitet.

3 Grundtvigs indlæg

Grundtvig havde tidligere i valgkampen talt imod regeringens forslag i arve- og toldspørgsmålet med det argument, at hvis det vedtoges, ville kongeriget Danmark blive til en provins af Det Tyske Forbund (Grundtvig 1853a, s. 93). I sagen med de fynske bønder stikker præsten frem i hans argumentation, når han kalder beretningen for apokryfisk og advarer mod at tillægge den samme værdi som en "Troes-Artikel", altså en guddommelig sandhed (jf. de tre artikler om Faderen, Sønnen og Helligånden i den kristne trosbekendelse). I første afsnit anfører han, at "der maa være noget meget Galt i denne aldeles uhjemlede og upaalidelige Beretning", og at det bedste ville være, om man forbigik den uanfægtet ligesom indlægget ved siden af i samme dags avis, der angiveligt var forfattet af Balthazar Christensen (*Berlingske Tidende*, 19. februar, sp. [1-4]). I dette indlæg gør skribenten sig bl.a. spekulationer om kongens holdning til Folketingets opløsning. Balthazar Christensen var en ledende skikkelse blandt Bondevennerne på Rigsdagen, en bevægelse etableret til at fremme landboreformer og bøndernes stilling, og i hovedsagen optaget af landets indre forhold. I spørgsmålet om arve- og toldsagen havde de fleste bondevenner dog stillet sig på de konservatives side i en utraditionel alliance (Neergaard, bind 1. s. 778).

Skulle vælgerne imidlertid tage beretningen for pålydende, så skal det ifølge Grundtvig ikke ligge kongen til last: "en Konges personlige Ønsker og Anskuelser, [...] ere Hans *ukrænkelige* Eiendom". Hvis kongens ord virkelig er faldet, som det påstås i beretningen, så må det være regeringens rådgivning, der har fejlet. Grundtvig parafraserer kongens valgsprog, 'folkets kærlighed, min styrke', når han lægger vægt på, at Frederik 7. med "Rette har været stolt af at finde sin Styrke i sit *danske Folks Kjærlighed*". En konge, der som Frederik 7. vægter folkets opbakning, kan ikke tage "feil i Henseende til Folkets og Rigets sande Tarv". Derfor konkluderer Grundtvig, at det er endnu vigtigere at vælge *danske* rigsdagsmænd, som har "*Danmarks Riges Bestandighed* og det *danske Folks Velfærd*," for øje.

4 Efterspil

De to fynske bønders beretning blev efter offentliggørelsen i *Fædrelandet* aftrykt i tusindvis af eksemplarer og spredt rundt i hele landet. Efter sigende fik historien en afgørende betydning for valget i flere valgkredse (Neergaard 1892, bind 1, s. 782 f.). I det nyligt etablerede konstitutionelle monarki havde kongens ord altså stadig en vis vægt. Grundtvig selv blev med otte stemmers overtal valgt til Folketinget den 26. februar i Skælskør. Forinden var artiklen om de fynske bønder blevet genoptrykt i *Sorø Amtstidende* den 24. februar til de lokale vælgere. Da regeringen imidlertid heller ikke formåede at samle flertal for linjen i arve- og toldspørgsmålet i den nye rigsdag, opløstes tinget igen den 19. april. Ved det efterfølgende valg den 27. maj tabte Grundtvig sin plads (Jensen 1915, s. 82).

5 Anvendt litteratur

- *Berlingske Tidende*, se *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende*.
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- *Breve 2*, se Grundtvig, N.F.S (1926).
- *Den til Forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende* (1853), nr. 42, 19. februar. København.
- Glenthøj, Rasmus & Morten Nordhagen Ottosen (2021) *Union eller undergang. Kampen for et forenet Skandinavien*. København.
- Grundtvig, N.F.S (1853a) "Et venligt Ord til det Danske Folk om Valgene til Folkethinget" i *Fædrelandet*, nr. 24, 29. januar, s. 93. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853b) "Lykkens Foranderlighed" i *Fædrelandet*, nr. 27, 2. februar, s. 105. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853c) "Findes der endnu i Danmark et 'Dansk Folk' eller kun et dansk 'Parti?'" i *Fædrelandet*, nr. 35, 11. februar, s. 137-138. København.
- Grundtvig, N.F.S (1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig, bind 1-2, bind 2: (1821-1872). København.
- Hjelholt, Holger (1949) "Under Junigrundloven (1849-1866)" i *Den danske rigsdag 1849-1949*, bind 1: *Rigsdagens historie 1849-1866*, s. 93-340. København.
- Jensen, J.P. (1915) *Valgene til Rigsdagen 1848-1915. En historisk-statistisk Fremstilling*. Roskilde.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Neergaard, Niels Thomasius (1892) *Under Junigrundloven. En Fremstilling af det danske Folks politiske Historie fra 1848 til 1866*, bind 1. København.
- *Sorø Amtstidende* (1853), nr. 30, 22. februar. Slagelse.